

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΙΣ ΒΙΒΑΙΟΥ

La Société du Spectacle (‘Η Κοινωνία του Θεάματος), υπό Guy Debord, Paris, εκδ. Buchet - Chastel, 1968.

Είς τούς κύκλους τών διανοουμένων τῆς δυτικῆς Ἑδρῶπης ὑπάρχει ἀπό δεκαετίας καί πλέον μία μερίς ἀντικοφορμιστῶν, διεξάγουσα, μέ ἀποστολικήν ἐπιμονήν, σταυροφορίαν κατά τῆς κοινωνίας τῆς ἀφθονίας: τῆς κοινωνίας ἡ ὁποία δημιουργεῖ τήν ἀναγκαστικὴν ἐργασίαν, τὸ ψεῦδος, τὸν καταναγκασμὸν, ὅ,τι δηλαδὴ καταστρέφει τὰς συνήκας τῆς φυσικῆς εὐτυχίας, μὴ δυναμένην νὰ διατηρήσῃ παρά μόνον εἰς τὴν κατὰστασιν τῆς πλήρους ἐλευθερίας καί τῆς χαρᾶς.

Τὸ εὐρύτερον κοινὸν ἀντικρίζει χωρὶς πολὺ ἐνδιαφέρον τὸν πνευματικὸν αὐτὸ κίνημα. Τελευταίως ὅμως προσεέκλυσε τὴν προσοχὴν ἡ ἐμφάνισις τῆς *Κοινωνίας τοῦ Θεάματος* τοῦ Guy Debord. Τὸ βιβλίον αὐτὸ ἀποτελεῖ σταθμὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀντικοφορμιστικοῦ κινήματος. Ὁ συγγραφεὺς ἐξετάζει καί ἐπικρίνει τὰς προσταγὰς τῆς καταναλώσεως—δημιουργήματα τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ—, τὰ ὄργανα διαφημιστικῶν καὶ τὸ ἰδεῶδες τῆς εὐχολίας. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ περνοῦν ἀπὸ ὀξύν κριτικὸν ἐλεγχόν, ὁ ὁποῖος σήμερον πλέον δὲν εἶναι πρωτότυπος, ἀλλ’ ἐπιβάλλεται μέ τὴν ἐκλεπτυσμένῃ ἐκφρασίᾳ τὴν κριτικὴν ἐπινοίαν τοῦ συγγραφέως. Ὁ ὀξὺς κριτικὸς τὸν πᾶσι νὰ γίνεται αἰσθητὸς ὅσον κατατὰξ ἑαυτοῦ ἡ εἰς βῆθος ἐρμηνείας.

Διὰ τὸν τομέα τῆς διαφημιστικῆς, ὁ Debord φιλᾶσει ἀρκετὰ βέλῃ εἰς τὴν φερέτραν του. Ἀποστάσις τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ πολιτισμοῦ ὀ διαφημισταί, μεταχειρίζονται τὴν κλασικὴν κληρονομίαν, ἀπαιτούμενοι συγχρόνως τὴν πίστιν των πρὸς αὐτήν. Ὁ Ἐμπειδοκλῆς ἐμφανίζεται ὡς πωλητῆς στανδαλίων ἢ ὡς διοργανωτῆς ταξιδίων διὰ λεωφορείου εἰς τὴν Αἴτναν. Ὁ Δημοσθένης θά βῆθῆσιν εἰς τὴν πᾶλῃσιν μικρῶν χαλκικῶν, τὰ ὁποῖα τοποθετοῦνται εἰς τὸ στόμα πρὸς ἀπόκτισιν εὐλωτίας. Μὲ ὅλα αὐτὰ, ὁ διαφημιστικὸς καθίσταται παράγων πολιτιστικῆς ραθυμίας, ἀλλὰ καί ἐπινοητῆς νέων μορφῶν, ἐπὶ τὸν ὁποῖον ἐπεξεύδεται ἡ κοινὴ φαντασία.

Ἡ «καθημερινὴ ζωὴ» εἶναι ὁρος μέ περιεχόμενον ἐξαιρετικῆς σημασίας διὰ τούς ἀντικοφορμιστὰς τοῦ τύπου Guy Debord καί ἀναλύει πρὸς τὸν ὄρον τοῦ Peguy «ἰδιωτικὴ ζωὴ»: ἡ ξεχωριστὴ ζωὴ ἐνὸς ἀτόμου μακρὰν τῆς ἱστορίας, αἱ ἄμεσοι σχέσεις τοῦ ἀτόμου μέ τὸν κόσμον, τὰ ἐνδόμυχα συνασθημάτα του, αἱ ἐρωτές του, αἱ χαραὶ του, αἱ δημιουργικαὶ στιγμαὶ του.

Ἡ καθημερινὴ ζωὴ, λοιπόν, ἔχει μεταβληθῆ, ἐξ αἰτίας τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ, εἰς κόλασιν. «Τὶ ἐναπομένει ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην σπῆαν, τὴν ζωντανὴν δηλαδὴ δημιουργικότητα, εἰς ἐν ἄτομον τοῦ ὁποῖον ἀποσπᾶται βίαιος ἀπὸ τὸν ὕπνον του εἰς τὰς ἐξ τὸ προῖ, ταλαιπωρεῖται εἰς

τὰ λεωφορεῖα καὶ τούς σιδηροδρόμους τῶν προαστίων, ἐξαντλεῖται ἀπὸ τούς ἐκκαφαντικούς θορύβους τῶν μηχανῶν, ἀφειδαιτοῦται ἀπὸ τὴν ρουτίαν καί ἐγκαταλείπει κατὰ τὸ τέλος τῆς ἡμέρας εἰς τὴν αἰθουσαν ἀναμονῆς τῶν σταθμῶν, αὐτῶν τῶν μητροπόλεων ἀναχωρήσεως διὰ τὴν καθημερινὴν κόλασιν τῆς ἐργασίας, ἀλλὰ καί παραδείσων ἀφετηρίας τῶν weekends, ὅπου τὸ πλῆθος, κατὰκοπον μέχρις ἀποκτινάσεως, μεταλαμβάνει τῆς θείας εὐχαριστίας.»

Ἐτερος ὁρος, ὁ ὁποῖος προσλαμβάνει ἰδιαίτερον περιεχόμενον εἰς τὸ βιβλίον, εἶναι ἡ «ἐπιβίωσις». Διὰ τὸν συγγραφέα, ὁ ὄρος δὲν νοεῖται μέ τὴν θεολογικὴν μεταβανάτιον ἐννοίαν, ἀλλὰ μέ τὸ ἠθικὸν νόημα ἐνὸς ἰδεῶδους εὐχολίας. Ἡ πλάνη ἢ τὸ ἐγκλημα τῆς σημερινῆς κοινωνίας τῆς ἐφημερίας εἶναι ὅτι ἐχει προσανατολίσει τὸν βίον πρὸς μίαν τέρπιν εὐχολίας, εἰς σημείον ὅσπερ νὰ δημιουργήσῃ διπλὴν ἀρσίνην τῆς ζωῆς: τὴν συντρίβει μέ τὸ σύστημα τῆς ἐργασίας πρὸς παραγωγήν καί ἄγوران, ἀλλὰ καί προσδέει περισστέραν σημασίαν εἰς τὴν χρῆσιν δευτερευούσης ἀξίας πραγμάτων, εἰς βάρος ἀγνῶν ἀξίων τοῦ ἐσωτερικοῦ μας κόσμου.

Ὅσα ἀναφέρει ὁ Guy Debord εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ δὲν εἶναι ἐντελὸς καινοφανή: ἀποτελοῦν θέμα προσφιλῆς ἱκανῶ ἀριθμοῦ κοινωνιολόγων, ἠθικολόγων, ἀλλὰ καί μυθιστοριογράφων.

Χαρακτηριστικὸν φαινόμενον τῆς κοινωνίας τῆς καταναλώσεως ἀποτελεῖ τὸ θέμα. Τὸ *Εἶναι* τῆς καθημερινῆς ζωῆς ἔχει θυσιασθῆν εἰς τὴν φρενίτιν τῆς ἀποκτητικῆς ἀγαθῶν διαρκῶς νέων, φρενιτικῆς ἡ ὁποία συντηρεῖται ὑπολούς ἀπὸ τὰς διαφημιστικὰς ἐπιχειρήσεις, κατὰ τρόπον ὁ ὁποῖος καλύπτει ταραστῆαν περιοχὴν τῆς συνειδήσεως μας καί ἐπιβάλλει εἰς αὐτὴν παρastiσεις, εἰκόνας, κομορφομιστικὰ πρότυπα. Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον καταστρέφεται ὅ,τι εἶναι κυρίως ἀτομικόν—ἢ εἰλικρινῆς ὑποκειμενικότης καί ὁ δημιουργικὸς αὐθόρμητισμός. Δὲν ἀπομένει πλέον παρά μία βαθεῖα «ἀνατροπὴ τῶν προοπτικῶν», κατὰ τὸν συγγραφέα: ἡ γενικὴ στροφή τοῦ ἀνθρώπου πρὸς μίαν «βούλησιν ἀθεντικωτέρας ζωῆς ἄνευ περιορισμῶν» καί ἡ ἀντικατάστασις ἀξιολογικῶν ἐννοιῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπέκτησαν ὑπερβολικὴν βαρύτητα (ὅπως εἶναι π.χ. αἱ ἀξίαι τῆς ἐργασίας, τῆς παραγωγῆς, τῆς καταναλώσεως), μέ ἄλλας (ὅπως εἶναι ἡ χαρὰ, ἡ εὐτυχία καί γενικῶς ὅλαι αἱ κατὰστάσεις αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν ἐσωτερικεῖσιν τῶν συνασθημάτων μας).

Ἡ ἀνατροπὴ αὐτὴ προϋποθέτει χωρὶς ἀμφιβολίαν ἀπόλυτον ἀνείρσιν τοῦ χριστιανισμοῦ καί τοῦ ἀστικοῦ πολιτισμοῦ, ὁ ὁποῖος θεμελιώνουν (Debord dixit) κατὰ διαφόρους τρόπους τὸν ἐκβιασμὸν τῆς βουλῆσεως καί τὴν διαινεσίαν τῶν πόθων. Ἀλλὰ ἡ ἀνείρσιν αὐτὴν δὲν πρέπει νὰ τὴν ἀναμένωμεν ἀπὸ ἐπαναστάσεις μαρξιστικοῦ τύπου. Αἱ ἐπαναστάσεις αὐταὶ δὲν ἀποσκοποῦν εἰς τὴν ἄμεσον εὐτυχίαν. Ἡ εὐτυχία τῶν σημερινῶν ἀνθρώπων δὲν

ἀποτελεῖ τὸν στόγον των. Ζητοῦν τὴν θυσίαν τῆς πρὸς ὄφελος τῶν μελλουσῶν γενεῶν. Λοιπὸν, «τὸ μέλλον δι’ ἐμὲ δὲν ἔχει ἐνδιαφέρον». Πολλὸ δὲ περισσότερον δὲν ἔχει διὰ τὸν συγγραφέα ἐνδιαφέρον τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος, τὸ ὁποῖον ἐπαγγέλλονται νὰ δημιουργήσουν αἱ μαρξιστικαὶ ἐπαναστάσεις, αἱ ὁποῖαι κατ’ αὐτὸν παραβλέπουσιν ακριβῶς ὅ,τι ἀποτελεῖ τὴν ὁσίαν αὐτὸ τοῦ μέλλοντος: τὴν ἐλευθερίαν κινήσιν τοῦ ἀτόμου πρὸς ὅ,τι δημιουργεῖ τὴν χαρὰν καί τὴν ἐλευθερίαν πνευματικὴν ἐνασχόλησιν. Ἀντιθέτως, αἱ ἐπαναστάσεις αὐταὶ προωρίζονται ὑποταγῆν εἰς τὴν κοινωνικὴν ἐξουσίαν, οἰκονομικὴν πειθαρίαν, ἀσφύξίαν τοῦ ἀτόμου ὑπὸ τὸ καταθλιπτικὸν βάρος των πραγμάτων—ἀρα τὴν ἀπομόνωσιν καὶ τὸν θάνατον ἐκ τῆς πλῆξεως.

Αἱ ἰδέαι αὐταὶ εἶναι ἀπὸ πολλὰς ἀόψεως δίκαιαι, πλὴν ὅμως ὄχι καινοφανεῖς. Διότι ἡ καταδικὴ τῆς βιομηχανικῆς κοινωνίας, οἱ θρήνοι διὰ τὴν ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν τῆς τεχνικῆς τῆς διαφημιστικῆς καί τοῦ θεάματος, αἱ ὅραι ἐναντίον τῶν μηχανῶν καί τῆς κυριαρχίας των ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου—ὅλα αὐτὰ ἐκφράζονται εἰς ὅλους τούς κύκλους τῶν διανοουμένων σήμερον. Δὲν θά ἦτο ὀυκόλον νὰ συναντήσωμεν εἰς τὸν Camus ἀνάλογον στάσι, ὁ ὁποῖος προβάλλει καλύτερον παντός συγχρόνον τοῦ τὴν δυσιστίαν τοῦ ἐναντι τῆς ἱστορίας καί τῆς ἰδεολογίας, τὴν «φυσιολογικτὴν» τὸν θρησκείαν τῆς εὐτυχίας καί τὴν προτίμησιν τοῦ ὑπὲρ μιάς ἠθικῆς ἐπαναστάσεως, πλέον ἀγνήν ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν πολιτικὴν ἐπαναστάσιν.

Ὅταν ὁ συγγραφεὺς λέγῃ: «Δὲν ἀνεχόμεθα ἐνὰ κόσμον ὅπου ἡ ἐγγύτης τοῦ νὰ μὴ ἀποθάνῃ κανεὶς ἀπὸ τὴν πενίαν ἔχει ὡς ἀνταλλάγματά τῆς τὸν κίνδυνον τοῦ θανάτου ἀπὸ τὴν πλῆξιν», ἐννοοῦμεν πολὺ καλὸς τί θέλει νὰ εἴπῃ. Ἀλλὰ πρέπει πρῶτα νὰ μὴ ἀποθάνῃ κανεὶς ἀπὸ τὴν πενίαν καί ἔαν ἡ κοινωνία τῆς εὐημερίας, δημιουργησά τὴν ἀφθονίαν, δημιουργεῖ συγχρόνως σοβαρὸν κίνδυνον νὰ προσδώσῃ ἰδιαιτέραν ἀξιολογικὴν βαρύτητα εἰς δευτερεύουσα πρόγραμμα, θά ἐπρεπεν ἐπίσης νὰ παραδεχθῆμεν ὅτι καί ἡ ἀστία δημιουργεῖ ἄλλα δεινὰ, ἐξ ἴσου καταστροφικὰ διὰ τὴν ἐλευθερίαν καί τὴν ἀξιοπερίαν τοῦ ἀνθρώπου. Πρέπει νὰ μὴ παραβλέπῃ κανεὶς τὴν ἀντίζυγον αὐτὴν διαπιστώσιν, ἐφ’ ὅσον προτείνεται ἡ ἀντικατάστασις τῆς ἐξανθλητικῆς ἐπιβιώσεως, τὴν ὁποῖαν ἐπιβάλλει ὁ ἀμερικανικὸς τρόπος ζωῆς καί ὁ σοβιετικὸς σταχανοβισμός, μέ τὴν φυσικὴν καί εὐχάριστον ζωὴν τῆς χαρᾶς καί τῆς ἐλευθερίας ἀπασχολήσεως. Αἱ μάζαι χρεάζονται τροφήν καί ἐνδομισίαν—ἢ ὄχι; καί πᾶς θά κατορθώσῃ νὰ διατηρηθῇ ὁ πολιτισμὸς αὐτῶν τῶν διανοουμένων, εἰς τούς ὁποῖους ἀνήκει καί ὁ Guy Debord, ἐν ὅ,τι μεγαλοφύεσται τεχνικὸν δὲν καθάρθωσιν ἀκόμη νὰ διοργανώσουν τὴν δημιουργίαν καί τὴν δικαιοσύνην ἀγαθῶν χωρὶς τὴν ἀνθρωπίνην ἐργασίαν;

Δ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ